

RABBI G. BERKOWITZ
39 SATMAR DR. #201
MONROE, NY 10950
845-783-8715-8

שלום אליקים
געציל בערקאוויטש
דומ"ץ קרית יואל יצ"ו

בס"ד

ביאור עפ"י ד' גדולי הפוסקים ז"ל, יסוד התקנה הגדולה שנתקן בבית השחיטה המהודרת בקרית יואל, לבדוק כל עוף מהחשש של טריפות צומות הגידין שנתפשט לאחרונה.

א) הנה מבואר בשו"ע יו"ד (סי' ל"ט ס"א) דאף דאין צריך לבדוק אחר ח"י טריפות, מ"מ הריאה מחיוב בבדיקה מחשש טריפות ע"כ, והטעם מבואר בהפוסקים דטריפות הריאה הוא מיעוט המצוי, ומקורו הוא מד' רש"י חולין (דף י"ב), וז"ל אלא ודאי הלכה למשה מסיני הא דסמכינן ארובא אפי' היכא דאפשר אי נמי אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן דמאי שנא האי מהאי ואהא מלתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טרפות, ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן ע"כ, והנה עי' בש"ך (סק"ח) וכ"ה בפמג"ד בפתיחה (לסי' ל"ט) דהאריכו דחיוב בדיקת טריפות הריאה הוא רק מדרבנן, ובפמג"ד בפתיחה שם הביא כן בשם הרשב"א בתורת הבית הארוך, וכ"ה בשו"ת דברי חיים יו"ד ח"ב (סי' ל"ט), וכ"ה בשו"ת הריב"ש (סי' תצ"ט), וז"ל והבדיקה אינה אלא מדבריהם, כמו שאמרו בירושלמי דמסכת ביצה פ"ג ה"ד רבי יודן בעי דמאי מדבריהם וראיית טרפה מדבריהם, כמה דאתמר רואין את הטרפה ביי"ט דכותה מפרישים את הדמאי ביי"ט, ובודאי בספק טרפות הריאה קאמר וכו', אלא ודאי בבדיקת הריאה היא דבעיא בדיקה מדבריהם על הספק, אף על גב דלא אתיליד בה ריעותא, וכן נמי משמע בגמרא דילן בפרק אין צדין דף כ"ה גבי בהמה מסוכנת עכ"ל, ובמה שכתב בפמג"ד להביא ראייה מהא דהתירו לשחוט מסוכנת ביו"ט, וז"ל כבר ביארנו שאחר ח"י טריפות א"צ לבדוק ואחר הריאה צריכין לבדוק כמבואר מירושלמי אין צדין וממדרש ילמדנו ומדוכתי טובא, עכ"ז מוכח דלאו הוי כ"א דרבנן כמבואר ראיית ריאה מדבריהם ודמאי מדבריהם, ואלו היה דברי תורה לא התירו משום הפ"מ במסוכנת ביי"ט עכ"ל, כ"ה ג"כ בספר הארוך להש"ך וכבר הקדימם בזה הריב"ש וכנ"ל.

וע"ע בפמג"ד בש"ד (סי' ל"ט סק"ג), וז"ל משמע דבדיקה זו דרבנן ש"ך, ולא מ"מ וכמו שיתבאר באות ח', ולא ידענא למאן קאמר לה הרמ"א בפירוש אומר כן בסי"ז דאם הניח אצל עובד כוכבים כשירה דבדיקת ריאה דרבנן, ולהמחבר נמי הא כתב ס"ג דנאבדה הריאה כשירה והוא דעת הר"מ ז"ל דסובר בדיקת הריאה מפני פשוט המנהג, עי' פי"א מה"ש, ופשיטא דלא הוה ד"ת דאי דאורייתא ודאי אף נאבדה טריפה, ראיית מי שכתב דמיעוט המצוי הוה ד"ת ויש מי שאומר דמ"מ איכא חזקה ולא כלום הוא דמיעוט המצוי דרבנן, ואי הוה מה"ת ליכא חזקה כלל אלא ודאי כדאמרן עכ"ל, וע"ע בספר שערי תורה (להגאון המובהק מופת הדור אב"ד ווערבויו ז"ל, כלל ח' פרט י"ד) דהעיר אד' הש"ך הנ"ל, דמוכח שהרשב"א הבין שהר"י הלוי סובר דבדיקת הריאה הוא מה"ת, וז"ל וא"כ מוכח שרשב"א הבין שר"י הלוי סובר דבדיקת הריאה הוא מה"ת, דאל"כ לק"מ קושיא הנ"ל דשפיר ילפינן מקרא דמן התורה אזלינן בתר רובא רק חכמים החמירו לבדוק ולמיגדר מילתא אסרו גם בדיעבד, וצ"ע על הש"ך בסי' ל"ט סק"ח שכתב לכ"ע בדיקת הריאה דרבנן, ואולי כוונתו ליישב קושיית רשב"א על הר"י שס"ל כן עכ"ל, ואף אי נימא דדעת הר"י הלוי דבדיקת הריאה הוא מן התורה, מ"מ דעת רוב הפוסקים להלכה דלא הוה רק דרבנן.

ב) והנה כתבו הפוסקים דבכל טריפות אם הוא מיעוט המצוי צריך בדיקה, עי' ברמ"א (סי' ל"ג ס"ט) וז"ל וכן נהגו להקל בעירנו באותן אווזות שמלעיטין לעשות מהן שומן, שיש תקנה בעיר לבדוק אחר נקיבת הוושט משום דשכיח יותר מסרכות הריאה ע"כ, וכ"ה בתבואות שור (סי' ל"א) דכתב שם דבחדש תמוז יש להחמיר לבדוק הראש אם יש מים במוח דאז שכיח שיהא מים בראש, וז"ל ואיפכא מסתברא דהרוצה להחמיר בחדש תמוז דכיון דשכיח ה"ל כסרכות הריאה דבעי בדיקה, אבל בשאר ימות השנה ה"ל ככל ח"י טריפות דא"צ לבדוק וכו' עכ"ל, וכ"ה בפמג"ד (סי' ל"א במ"ז סק"ג) וז"ל עי' תב"ש וכו', דאדרבה בשאר ימות השנה אין צריך לפתוח דאזלינן בתר רובא משא"כ בחדש תמוז הוה במיעוט המצוי כמו ריאה וכמו וושט שיש תקנה לבדוק באווזות שמלעיטין וכן הסכים בל"י באות ז' וכו' עכ"ל, ועי' בשו"ע הרב שם (סי' ל"א ס"י) וז"ל ובחדש תמוז דשכיחי מים בגדיים וטלאים כל ירא שמים יחמיר לעצמו לכתחלה לפתוח הראש ולבדוק אם המוח מקיף, אבל בדיעבד אין לחוש, עיין תבואות שור עכ"ל, ומבואר דעת הפוסקים דבכל טריפות דאם הם מיעוט המצוי דצריך בדיקה, נלמד מדין בדיקת טריפות הריאה הנ"ל.

והנה עי' בפמג"ד (ס"ס מ"ו) בדין בדיקת הדקין במקום דמצוי שם טריפות, וז"ל גם מה שנוהגין העולם להשליך הדקין בלי בדיקה לא נכון הוא כי מיעוט המצוי הוא בימות הקיץ "ושכיחין יותר מסרכות הריאה" ע"כ שומר נפשו ירחק מהן עכ"ל, ועי' בלבושי שרד (סי' ל"ט סק"ג) בדין אם נולד חשש בעוף דחייב לבדוק וז"ל וכן מבואר מדברי הרמב"ם פ"א מהל' שחיטה וז"ל מעולם לא שמענו מי שבדק עוף אלא אם נולד לו חשש עכ"ל, ע"ש שכתב זאת לענין בדיקת הריאה, הרי מבואר שאם נולד חשש שוה לבהמה ע"כ, והמשיך שם הלבושי שרד וז"ל ומדברי הרמב"ם אלו יש ללמוד שאם באיזה זמן ובאיזה מקום שכיח איזה ריעותא בריאה של עוף צריך לבדוק כמו בבהמה משום דמסתברא ודאי דכששכיח הוי כנולד חשש, ומסתברא נמי דגם בשאר אברים אם שכיח לפעמים איזה טריפות בין בבהמה בין בעוף צריך בדיקה ואפי' דיעבד אסור אם לא נבדק, וצא ולמד ממה שהאריכו השו"ת בדין וושטות מאווזות שנלעטו וכ"כ במשבצות זהב סי' מ"ו סק"ז ואין להאריך כאן עכ"ל, וכ"ה בשו"ת טוב טעם ודעת ח"ב (סי' ס"א) וז"ל ומה ששאל אם אנו מחוייבין לבדוק אם נסרך הטרפס להמסס זה כתוב אצלנו בתשובה כמה פעמים, והמורם מדברינו כן הוא דבמקום דשכיח להיות ומועט המצוי ודאי מחוייב לבדוק, דמה לי זה או חשש טריפות דריאה אם נעשה גם זה מועט המצוי וכל חשש טריפות תליא במציאות הדבר, מה לי זה או טריפות בבר אווזות בבני מעיים בפאקין דכתב הפמ"ג דמחוייב לבדוק וכו' עכ"ל, ומשמעות דבריהם הוא דדעת הפמג"ד הוא, דבמקום ובזמן דמצוי שאר טריפות, אזי חיוב הבדיקה בזה הוא מדינא כמו בבדיקת הריאה, וע"ע בדעת תורה (בפתיחה להל' טריפות אות מ"ג) מש"כ בהנידון אי חייבין לבדוק אם נסרך הטרפס להמסס.

ובעיקר ד' הלבושי שרד הנ"ל דבמקום דמצוי איזה מין טריפות חייב לבדוק, כבר כתבו כן גדולי האחרונים ז"ל ה"ה בשו"ת דבר שמואל (אבוהב), ובשו"ת מהר"ם לובלין ובשו"ת רשד"ם מובא בראש אפרים ובפרי תבואה (סי' ל"ט), וז"ל בראש אפרים (סי' ל"ט סכ"ד), כבר ביארנו שא"צ לבדוק אחר שאר טריפות מן הסתם אבל אם נולד איזה חשש וריעותא וכו', וכן אם לפי ראות המורה מצוי הרבה במקום הזה איזה מין טריפות יש לנו להורות לבדוק אחר זה והכל כפי הזמן והמקום עכ"ל, ועי' בפרי תבואה (אות כ"ד) וז"ל ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' ר"ס שכתב דבדיקת שאר טריפות הכל לפי המקומות והזמנים חל על הבעלים חובה לבדוקה כדמוכח ברשד"ם יו"ד סי' נ"ח ורמ"א בהגה סי' ל"ג בדין בדיקת האווזות, ומהר"ם לובלין סי' כ"א, והועד בפנינו מפי אנשי אמונה שבעיר א' אצל א"י תוב"ב ובעיר קאנדיאה השוחטים בודקים כל ראשי הבהמות משום השלחופית שמים העשוי במותם לראות אם הי' מגולה או מכוסה כפי הדין, ובכגון זה אין לדיין אלא מה שענינו רואות לתקן ולגדור במקום שהוא שם עכ"ל, וע"ע בשו"ת הרשב"א מובא בב"י (סי' פ"ד) דחייבין לבדוק פירות שדרכן להתליע משום דהוי מיעוט המצוי, וז"ל עדשים ופולים וזיתים בלי ספק הרחש מצוי בהם במחובר ולפיכך אע"פ שבדקו קצתן אין בדיקת הקצת מטהרת חברותיה כי באמת אין הרחש מצוי ברוב ומ"מ הוי מיעוט המצוי וכל שמצוי אין סומכין על בדיקת הקצת ולא אפי' על בדיקת הרוב, והמשל לזה בדיקת הריאה שהוא מיעוט המצוי ואין סומכין המקצת על בדיקת המקצת ואפי' על

בדיקת הרוב עכ"ל, ומבואר מזה לכאורה דדעת הרשב"א הוא ג"כ דאיכא חיוב בדיקה במיעוט המצוי בכל שאר דברים כמו בטריפות הריאה, ועי' לקמן מה שכתבנו בשם שו"ת בית אפרים בזה.

ומבואר מד' הפוסקים הנ"ל דבב' אופנים צריכין לבדוק אחר המיעוט, א' באופן דנולד איזה חשש וריעותא בעוף, ובזה אף דלא הוה מיעוט המצוי ג"כ צריך בדיקה, ב' אם הוי מיעוט המצוי אף דלא ראינו איזה ריעותא קודם הבדיקה מחיוב לבדוק, והנה באופן הא' הוי חיוב הבדיקה מדאורייתא כמ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' תצ"ט) הנ"ל וז"ל דאי בשאר טריפות היכא דלא אתיליד ריעותא, אין צריך לראות ולבדוק אפילו מדבריהם, ואי באתיליד ריעותא מדאורייתא הוא עכ"ל, מובא ג"כ בדעת תורה (בפתיחה לה' טריפות אות מ"ב), וציין שם דכ"ה ג"כ בשו"ת דברי ריבות, וכ"ה ג"כ משמעות בחידושי הרשב"א חולין (דף ט'), ואם נאבד בלא בדיקה עי' בדעת תורה (סי' ל"א סקט"ז וסי' ל"ג סקמ"ז) דיש לחלק בזה בין אם היה ריעותא גמורה דאז אפי' בנאבד אסור, ובאופן הב' הוי החיוב הבדיקה רק מדרבנן דאפי' חיוב בדיקת טריפות הריאה הוא רק מדרבנן כמ"ש לעיל בשם הש"ך והפמג"ד.

ג) ובמה שכתבנו לעיל בשם הפמג"ד (סוף סי' מ"ו), ודעת הלבושי שרד והשו"ת טוטו"ד, דהבדיקה הוא חיוב מעיקר הדין, כ"ה ג"כ בשו"ת רשמי שאלה יו"ד (סי' ט"ז) דהעיר במש"כ לו הגאון החו"ד ז"ל דעתו דאין צריך לבדוק אם נסרך הטרפיש, וז"ל וגם שם (בבדיקת הריאה) דעת גדולי הפוסקים דאפילו דיעבד אסור וכ"פ הרמ"א בסי' ל"ט ס"ג, והרי אנו בנ"ד בבדיקה דלכתחלה עסקינן וכמובן, וגם בשאר דיני תורה הלא כבר מלא מזה בש"ס ופוסקים דלמיעוט המצוי חששו חז"ל מדינא בכ"מ, ואפי' לענין עגונה במים שאל"ס דאינו אלא מיעוט המצוי וכמ"ש הפוסקים ואפ"ה חשו חז"ל אף במקום עיגון, מכל זה מבואר דהך חששות מיעוט המצוי מן הדין הגמור הוא ולא מתורת חומרא לבד עכ"ל, ומבואר דדעתו דחיוב בדיקה במיעוט המצוי הוא חיוב גמור מדינא.

והנה בפרי תבואה (סי' ל"ז) השמיט ד' הפמג"ד (סי' מ"ו) הנ"ל, ועי' בספרו שו"ת בית אפרים יו"ד (סי' ו') דביאר טעמו, ע"ש דמביא ד' הפמג"ד הנ"ל, וכתב ע"ז בד"ה סיומא דפסקא, וז"ל בודאי דברים נכוחים כי יש לבעל נפש היפה לעשות כן, אבל מ"מ לא צווח עלה בבי מדרשא לעקור המנהג לגמרי והעד העיד בנו שנוהגין להשליכם בלא בדיקה, ולפום מה דכתיבנא יש ליתן סעד למנהג דכה"ג לא מיקרי מיעוט המצוי, כיון שאין כאן טריפות ברור רק שצריך בדיקה וכמש"ל גבי הלעטת האווזות, ועי' בספרי ס"ס ל"ז שהשמטתי דברי המשבצות בזה רק הבאתי כלשון א"ז שם לחייב בדיקה כשנמצא בועות כו' עכ"ל, ודעתו בזה דאף במיעוט המצוי באיזה זמן כמו בנידון הפאקין ובר אווזא אין חיוב הבדיקה בזה מדינא וכנ"ל.

וע"ע בשו"ת בית אפרים הנ"ל בד"ה ואמנם, וז"ל ועכ"פ דבר ברור הוא שאין לדמות מיעוט המצוי זה לזה רק היכא דאיתמר איתמר, ולולי שכך נהגו בכל תפוצות ישראל לבדוק הריאה והביאו ראיות לזה מהירושלמי ומדרשים לא הי' בידינו להחמיר בריאה טפי מבשאר טריפות מחמת מיעוט המצוי, ולדעת רבו של הרשב"א י"ל באמת גבי ריאה לאו מטעם מיעוט המצוי אתינן עלה והעלה טעמים אחרים וכתב הרשב"א שהם טעמים נכונים וגבי התלעה מחמת דקדוק הלשון הוכיחו דמיעוט המצוי כה"ג דתמרי חוששין כמו שמצינו שחששו לסרכות הריאה עכ"ל, ועיי"ש עוד בשו"ת בית אפרים דביאר ד' הרמ"א (סי' ל"ג) הנ"ל דמשמעות דבריו בדין בדיקת וושט דאין הבדיקה בזה חיוב רק מצד חומרא, דהוא מטעם דמיעוט המצוי הוא דוקא אם המיעוט הם טריפות, אבל אם המיעוט יש בו ריעותא וכמה פעמים הם כשירות לא מקרי מיעוט המצוי, ומה"ט אין הבדיקה בזה חיוב רק מצד חומרא.

ומה דהעיר מד' הרמ"א עי' בפמג"ד במ"ז (סי' ל"ג סקח"י) וז"ל וכוונתו דהרב אמר שבעירו נהגו להקל באווזות פטומות וסוברין כראב"ן ויש מכשירין, ואמר דהחמירו לבדוק דהוה מיעוט המצוי כמו סירכות הריאה מדרבנן חומרא בעלמא הוא דלא תקנו חז"ל כ"א בריאה עכ"ל, ולכאורה ד' הבית אפרים הן הן ד' הפמג"ד בתוספות ביאור.

אולם עי' בשו"ת משכנות יעקב יו"ד (סי' ט"ז י"ז) בתשובתו להגאון בעל בית אפרים ז"ל דחולק על הבית אפרים בזה, והביא ראי' לזה דהא גם בסירכות הריאה אינו אסור רק מטעם ספק, ומ"מ חיוב בבדיקה וז"ל ומצאתי שדין זה יש לו יתד ומקור גדול בש"ס וראשונים ואף בדבר שאין המיעוט ודאי איסור רק ספק איסור ובדיקת הריאה עצמה תוכיח שהסכימו כל הראשונים על חיוב בבדיקה אף שטרפות הסירכא אינה ודאי טריפה לדעת כמה פוסקים רק שמא מחמת נקב ושמא ריר בעלמא וכו', רק עיקר הסירכא היא ס' טריפה מפני ס' נקב ולכן לא חלקו רק בין שאר טריפות לסירכא ולא בין סירכא עצמה ובהדיא משמע מדברי הרשב"א בחידושים גבי טעם בבדיקת הריאה בשם מורו הרב והוא רבינו יונה שעיקר טריפות סירכא מספק נקב ע"ש עכ"ל, ודעתו בזה דיש לחוש למיעוט המצוי אף אם רק הריעותא הוא מיעוט המצוי.

וע"ע בשו"ת צמח צדק (להגה"ק מליבאוויטש סי' מ"ז אות ו') דמביא ג"כ דברי הבית אפרים הנ"ל וכתב ע"ז וז"ל ועוד דלפמ"ש לקמן אות ז' ש"ל דכל הסירכות או רובא דרובא מהסירכות הוי רק ספק טרפות, א"כ גם בסירכות אפשר רק הריעותא הוי מיעוט המצוי וע"ע בלשון הפוסקים עכ"ל, וראה זה בספר דעת תורה (בפתיחה לסי' ל"ט אות א') דמביא ד' הבית אפרים הנ"ל וכתב ע"ז, וז"ל ומזה יש להוכיח דאיכא סרכות דהוו ודאי טרפה דאל"כ אמאי צריך בבדיקת הריאה עכ"ל, וע"ע בספר דברי שאול ביוסף דעת (סי' מ"ו) בדין בבדיקת בהמה שיש להם פאקין וז"ל ומעתה בנ"ד דאף שנמצאים פאקין אכתי לא נודע אם הם מעבר לעבר וגם בשינוי מראה אין כאן טריפות ברור, ואף בשר שרופא גרדו אין כאן איסור ברור ואינו רק חשש דלא בקי אין אנו בזה ולא ראינו ריעותא נראה לפענ"ד להשליכו לנהר עכ"ל, והיינו כנ"ל דאף דהריעותא הוא מצוי מ"מ כיון דאינו בודאי טריפה אינו חייב לבדוק אם נמצא הריעותא, וע"ע בספר דעת תורה (שם בפתיחה לסי' ל"ט) דכתב דכ"ה ג"כ בכנפי יונה להגאון בעל מעיל צדקה (סי' ל"א), דמיעוט המצוי לא הוי רק היכא דהוא טריפה בודאי אבל באינו טריפה בודאי אף דהוא טריפה מספק לא מקרי מיעוט המצוי.

והנה ע"ע בשו"ת צמח צדק הנ"ל דהניח דברי הבית אפרים בצ"ע דבנידון ידיה אף לפי דעתו היה לו להחמיר עכ"פ מצד התקנה, וז"ל אך ראיתי בתשו' הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל חלק יורה דעה סי' ו' דהעלה דכה"ג שהריעותא מצוי' ויש מהן כשרות שפיר דמי לסמוך ארובא כו' וכמ"ש רמ"א גבי בבדיקת הוושט, ומ"ש הש"ך דרמ"א לא ס"ל לעשות כן הוא רק מצד התקנה ולא מצד הדין, או דהש"ך ס"ל דבוושט הוי טרפות מיעוט המצוי עכ"ד, וע"ע דאף אם הוא מצד התקנה, מ"מ כיון שכל האחרונים פסקו לנהוג כן למה פסק כנגדם וכנגד דעת הש"ך וכנגד זקינו הת"ש, וצ"ל משום דס"ל שהאחרונים שהחמירו בבדיקת הוושטין ודימו זה לבדיקת הריאה לא ירדו לחלק כמו שחילק הוא ז"ל דבריאה הטרפות מצוי, משא"כ היכא דרק הריעותא מצוי ויש מהן כשרות כו' ע"ש בתחלת תשובתו שעל סמך חילוק זה היקל שלא לבדוק, אכן באמת הרי כבר מבואר חילוק זה בתשו' צ"צ כמש"ל, והובא זה בתשו' שער אפרים סי' ס"א, ואפ"ה לא הקילו כלל שלא לבדוק כו' עכ"ל, וע"ע שם (אות ט') שכתב דאף לפי"ד הבית אפרים הנ"ל יש לבעל נפש להחמיר בזה, וז"ל ומהתימא על הגאון הב"א שלא הביא ד' הבל"י והפמ"ג שהם כנגדו, הרי מבואר היטב דאף אם רק במיעוט בהמות לבד יש ריעותא דהאבעבועות מ"מ לפי פסקו של כאזמו"ר הגאון ז"ל יש לכל ירא שמים להחמיר לעצמו ולבדוק, ולדעת הבל"י והפמ"ג יש להורות כן לאחרים ג"כ ואפשר גם הב"א מודה לזה דכל י"ש יחמיר לעצמו, וגם הנה הפמ"ג בסי' ט"ו סק"ז פסק בפ"י דבקיץ ששכיחי אבעבועות בדקין של אווזות יש לבדוק דוקא, א"כ כ"ש בנד"ז בזמן שיש חולי הפאקין בבהמות, דא"כ שכיח ודאי הענין, ומ"מ המיקל כדעת תשו' בית אפרים ג"כ יש לו על מה לסמוך כנ"ל עכ"ל, ומה דהעיר מד' הפמג"ד (סי' מ"ו) הנה הבית אפרים בעצמו העיר שם מד' הפמג"ד וכנ"ל, וכתב דאף הפמג"ד לא כתב רק דבעל נפש יעשה כן, אבל לא בא לעקור המנהג.

ובאמת נראה דכן הוא דעת הפמג"ד דבסימן ל"א במ"ז (סק"ג) הנ"ל כ' וז"ל ומ"מ המנהג שאף בחודש תמוז מוכרין הראש שלם לעכו"ם עכ"ל, הרי דאף דהביא שם מקודם דעת התבואות שור להחמיר סיים ומ"מ המנהג, והוא כדעת הבית אפרים הנ"ל דהבדיקה בזה אינו חיוב מצד עיקרא דדינא רק מצד תקנה, ובאמת נראה כן גם דעת התבואות שור דהרי כתב והרוצה להחמיר וכנ"ל, וכן הוא בשו"ע הרב הנ"ל דירא שמים יחמיר לעצמו.

ד) ובמה שכתב בלבושי שרד דאף בדיעבד אסור, אם נאבד במקום שהוא מיעוט המצוי ולא נבדק, עי' במקדש מעט (סי' ל"ט סק"ב) דהניח דין זה בצ"ע, וז"ל דהא בסי' פ"ד ס"ט בפירות שהרחש מצוי צריך בדיקה, מבואר דבדיעבד בא"א לבדוק כשר, וכמש"ש הש"ך סק"ט בשם הרשב"א וכו', דלא פליגי אהרשב"א אלא בבדיקת הריאה דוקא דמצוי בקביעות מיעוט טריפות, אבל בשאר מיעוט המצוי במקרה כ"ע מודים להרשב"א דדיעבד כשר, וכ"כ פמ"ג גופי' במ"ז סי' ל"ג סקח"י לענין הוושטות דלא תיקנו חז"ל לאסור דיעבד רק בריאה ע"ש, ומה דמשמע באיזה שו"ת וכ"מ בצ"צ סי' י"ז בוושטות לאסור דיעבד היינו בהי' תקנה בעיר לאסור עכ"ל, ובמה שכתב להביא ראיה לדבריו מד' הש"ך סק"ט בשם הרשב"א, כוונתו בזה דמשמעות ד' הרשב"א הוא, דלטעם הא' שם שרי אף בלי טעם דספק ספיקא, ודעת המקדש מעט בזה דאף במיעוט המצוי אין לאסור בדיעבד בנאבד שלא ע"י בדיקה, אם הוא במקום שאין שם תקנה בזה, ויש להביא ראיה לדבריו מד' השו"ע הרב (סי' ל"א סק"י) הנ"ל, דבדיעבד אין לחוש אף דלכתחלה הביא שם ד' התבואות שור דבחוודש תמוז הוה מיעוט המצוי כמו סרכות הריאה וכנ"ל.

וביאור הדברים בזה הוא עפ"י דברי השערי תורה הנ"ל, דכתב שם בדין חיוב בדיקת הריאה וז"ל ואולם משמע דרק משום חשש מיעוט המצוי החמירו לכתחלה לבדוק כיון דאפשר לברורי, אבל בדיעבד לא החמירו דהא לרש"י וסייעתו נאבדה הריאה כשירה ואפילו להיש מחמירין המובא ברמ"א שם ס"ב כתב הש"ך סק"ח דעשו לגדר דלולי כן כ"א ישליך הריאה בלא בדיקה עכ"ל, וי"ל דלא עשו הגדר הזה רק בריאה דהוא מצוי בכל מקום ובכל זמן.

ה) והנה הגדר שנקרא מיעוט המצוי, כתב בשו"ת משכנות יעקב יו"ד הנ"ל דאף דאינו מיעוט המצוי כ"כ כמו סרכות הריאה, מ"מ אם נמצא אחד מעשרה דהיינו עשר אחוז הוי מיעוט המצוי, וז"ל ויפה צווח הפמ"ג גם על משליכי הדקין של בר אווזות, וזה דין ברור ומוכרח, וכבר נתבאר תוך דברינו עד היכן יקרא מיעוט המצוי מהך דגבי יין קוסס כמש"ל שהוא חלק מי', וגם מכל הראוית שכתבתי לעיל מוכיחין שאין הכוונה שיהיה מצוי כ"כ כמוסרכות הריאה בזמנינו אחר שרבו כל חומרות שהחמירו הגדולים בהן, וגם מדין מיעוט נפלים שכתבו התוספות והרא"ש וכמה פוסקים שנקרא מיעוט מצוי וחוששין לו משמע כן שבודאי אין מצוי כסרכות ריאה עתה רק כל דבר שנראה לעינים שהוא מצוי תדיר זה שמו אשר יקראו לו מיעוטא דשכיח, ואין לחפש חלוקים מדעתנו בין מצוי למצוי ולהקל רק להחמיר עכ"ל, מובא ג"כ בדרכ"ת (סי' ל"ט סק"ג), וע"ע במנחת יוסף (סי' ל"ט ענף ב' בליקוטי יוסף סקע"ט) דציין אד' המשכנות יעקב דכ"ה ג"כ דעת החת"ס, וכמ"ש בשו"ת כתב סופר יו"ד (סי' י"ב) וז"ל ואחר זמן זמנים טובא שכתבתי האמור למעלה, אינה ד' לידי ע"י הרב הגאון הצדיק יס"ע מו"ה זלמן ב"ה שהיה ראב"ד בקהלתנו ותלמיד מובהק מאבא מאוה"ג זצ"ל, ונמצא תחת כתביו כתב יד קדשו של אבא מאוה"ג זצ"ל שכ' על הנייר ובדיו מה שהורה בענין זה וז"ל הטהור אודות מנהג השוחטים ליקח מכל אווז רגל בטבת ושבת כמ"ש רמ"א סימן י"א יש בזה לענין דינ"מ ולענין או"ה, וכו', וע"כ יש שוחטים יראי שמי' שלעולם זורקים א' מתערוב' עשרה שאם לא יודע להם הטרפות לא יכשלו באיסור, כי רחוק הוא שיהיה יותר מאחד מעשרה טרפה, ומ"מ אם נודע להם שיהי' יותר צריך להשליך כ"כ רגלים שהיה טרפות יותר ממה שכבר השליך, ודי בחומרא זו כי ההשלכה בחתיכה שאינה ראויה להתכבד גופא חומרא הוא ודי בזה ויאכלו ענוים וישבעו עכ"ל, ודעתם בזה דעכ"פ באם נמצא עשרה אחוז דודאי הוי מיעוט המצוי.

אמנם אם נמצא פחות מעשרה אחוז משמעות ד' המשכנות יעקב דאין חייב לבדוק, וכ"ה בשמו בשו"ת קנה בשם (להגאון הצדיק ר' מאיר ז"ל, ח"א סי' מ"ט), וז"ל אמנם בעופות אלו שלא ניכר בהם שום ריעותא מבחורן, אעפ"י שנתברר שגם בכה"ג נמצאים פעמים הרבה גידים נפסקים, אפילו הכי אין בהם חיוב בדיקה מעיקרא דדינא כיון שאינו בגדר מיעוט המצוי, לפי מה שהעלו האחרונים דהגדר של מיעוט המצוי שיש בזה חיוב בדיקה היינו דוקא היכא שמספר הנטרפים עולה לערך חלק אחד מעשרה מהנשחטים כמו שהאריך בזה בדרכי תשובה סי' ל"ט סק"ג, וא"כ בנידון דידן שמספר הנטרפים בעופות כאלו שלא ניכר בהם שום ריעותא מבחורן אינו אלא בכמות קטן מאד פשוט הוא שאין בהם חיוב בדיקה מעיקרא דדינא עכ"ל, וכנראה שהסכים לד' המשכנות יעקב בזה.

אולם עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ד (סי' פ"א) דפלפל הרבה בד' המשכנות יעקב והניח דבריו בצ"ע, וז"ל אלא דיש לי צ"ע רב בדבריו להלכה שכ' עוד וכבר נתבאר עד היכן יקרא מיעוט המצוי מהך דגבי יין קוסס כמש"ל והוא חלק אחד מעשרה, ונמשך אחריו בס' ד"ת יו"ד ל"ט ס"ק ג' שהביא משמו דאם נמצא במקום ההוא שנטרף חלק א' מעשרה מהנשחטין נקרא מיעוט המצוי, ולדידי יש לעיין בזה טובא, דהנה עיקר ראית המשכנות יעקב על יסוד חיוב בדיקה במיעוט המצוי הוא במשנתנו גיטין ל"א ע"א המניח פירות להיות מפריש עליהן וכו', ומזה קבע הגאון משכנות יעקב להלכתא דדוקא שיעור עשר למאה נקרא מצוי גם לענין טריפות ובזה חייב לבדוק וכו', מ"מ גם אם נקבל עצם הדמיון מחמיצת יין לשאר מיעוט המצוי שדימה המשכנות יעקב מ"מ השיעור של עשרה למאה שהוציא משם לא ידעתי כלל דמשם אין ראוי רק שבעשרה למאה נקרא מיעוט מצוי וכבר חייב בבדיקה אבל לפטור מיעוט שכיח שהוא פחות מעשרה למאה לא שמענין כלל מהתם וכו', והוא רחוק וכל כה"ג הי' לן לרבותינו הראשונים לפרש עיקר זה שהוא היסוד הגדול בחיוב זה של בדיקת מיעוט המצוי וכו' עכ"ל, ועיי"ש בשבט הלוי שכתב דנראה לומר, וכן נראה דהוא דעת המקדש מעט, דענין מיעוט המצוי היינו שהופעת המיעוט ומציאותו הוא מצוי הרבה דכל רוב בהמות שבעולם ובכל מדינה ומדינה מוחזקים במיעוט טריפות מחמת סירכות הריאה, ומצוי פירוש שכיח שלעולם עם הרוב מתלווה ג"כ מיעוט, והגם שהוא מיעוט קטן מ"מ יתכן דהוי מיעוט מצוי לענין להצריך בדיקה עכ"פ ע"ש.

וראה זה מצאתי סמוכין לעיקר דבריו, בדגול מרבכה יו"ד (סי' ט"ו) ובשו"ת נודע ביהודה מהד"ת אה"ע"ז (סי' י"ט), דמביא שם ד' תוס' נדה (דף מ"ד) דכתבו שם וז"ל ואם תאמר אם כן מאי טעמא דרשב"ג כיון דליכא ריעותא אמאי אינו מתאבל עליו דניזיל אחר רוב ולדות דהווי בני קיימא ובפ' רבי אליעזר אם לא הביא (שבת דף קל"ו) דאסר ההוא עגלה דאשתחית ביומא דשביעאה משום דהתם פסיק הלכה כרשב"ג אמאי לא אזלינן בתר רובא וי"ל דנפלין הוי מיעוט דשכיח "ודבר ההווה הוא" ולכך החמירו חכמים ע"כ, וז"ל הנוב"י, ובזה יש לתרץ מה שנתקשו התוס' במס' נדה דף מ"ד ע"ב בד"ה דקים ליה וכו' מדוע אסרינן בהמה שנשחטה ביום שביעי משום ספק נפל ניזל בתר רוב ולדות דהווי בני קיימא ותרצו דנפלין הוי מיעוט דשכיח ודבר ההווה הוא לכך החמירו חכמים, ולכאורה דבריהם תמוהים דאכתי קשה הרי ביבמה סמכו על רוב ולדות והתירו ולא החמירו, ובגליון היורה דעה שלי כתבתי דזה כוונתן במה שאמרו דבר ההווה והיינו בכל בהמות יש לנו לדון אם מותר לשחטה תוך שבעה ומקרי דבר ההווה לכך החמירו חכמים אפי' בדיעבד משא"כ יבמה אינו דבר ההווה לזה מקרה הוא שאירע שילדה ומת הולד תוך שלשים לכן לא החמירו עכ"ל, ומבואר מדברי הנודע ביהודה דהחמירו חכמים במיעוט השכיח אם הוא דבר ההווה דהיינו דבכל בהמות שבעולם יש לנו לדון בזה, בזה החמירו חכמים אפילו בדיעבד, וכזה י"ל דה"ה לגבי חיוב בדיקה במיעוט המצוי דבאופן דהוא דבר ההווה, החמירו חכמים דיש בזה חיוב בדיקה, אבל בדבר דאינו הוה בזה לא החמירו חכמים לבדוק אם לא מצד תקנה, אמנם מצד התקנה יש חיוב בדיקה במיעוט דשכיח אף דהמיעוט הוה פחות מעשרה אחוז.

ומצאתי בשו"ת צמח צדק הנ"ל (אות ג') דכתב ג"כ דאף בפחות מעשרה אחוז ג"כ הוי מיעוט המצוי וז"ל ולכן יש להקל ולהכשיר דבתר רובא אזלינן ואע"ג דחיישינן למיעוט המצוי י"ל דאחד משבעה או מעשרה המתים מחולי זה אינו חשוב מיעוט המצוי, מיהו זה אינו דאיתא בנדה ר"פ בנו"כ (דל"ב ע"א) הא נמי מיעוטא דשכיח הוא דתניא אמר רבי יוסי מעשה בעין בול והטבילוה קודם לאמה כו' ע"ש ובודאי דלא אתרמי אפי' אחד מעשרה כן ואעפ"כ נק' מיעוטא דשכיח עכ"ל, אמנם אינו מבואר דעתו גדר שנקרא מיעוט המצוי להצריך בדיקה.

ועכ"פ לפי הנ"ל דנקרא מיעוט המצוי אף דאין בו עשרה אחוז, ראוי לתקן תקנה להצריך בדיקה אף באופן דלא נמצא עשרה אחוז, ומ"מ אם הוא רק מיעוטא דמיעוטא אין להצריך בדיקה כמ"ש בשו"ת דברי חיים (למרוז"ל, ח"ב סי' ל"ט) ע"ש. ובמקום דלאו הריעותא הוא מיעוט המצוי רק הטריפות ודאי הם מיעוט המצוי, גם לפי דעת הבית אפרים צריך בדיקה. וראוי להעיר בזה דאף באופן דמקרי ודאי מיעוט המצוי כגון

שהוא יותר מעשר אחוז, ע"י בשו"ת שבט הלוי ח"ח (סי' ק"פ) דכתב דבנבדק ונראה בעינינו לכשר במוחלט, וכן מה שנראה בבהירות שהוא בסדר גמור, הוא כשר ויאכלו ענוים וישבעו.

ו) ובמה שכתב בשו"ת דבר שמואל הנ"ל דהכל לפי המקום "והזמן", הנה במקום דלא היה מצוי בו טריפות ואח"כ באיזה זמן נעשה הטריפות מיעוט המצוי, יש לעיין באיזה אופן נעקר שלא תהא לו עוד חיוב בדיקה מדין מיעוט המצוי, ומצאתי בשו"ת טוב טעם ודעת ח"ב (סי' קכ"ה) וז"ל הן אמת דטרפות זה לא גרע מכל ח"י טרפות דלא בדקינן וסמכינן ארובא, והן אמת דגם שאר טרפות תלינן בעניני הזמן דיש טרפות דבזה"ז שכיח ומקודם לא הוי שכיח כגון בבר אווזות בבני מעיים בפאקין בזה"ז שכיח הוא להיות פאקין, ולכן חלילה להשליך הבני מעיים בלי בדיקה ובעי בדיקה, לזה בשביל חשש דלמא עתה שכיח הוא במדינתכם להיות סרכא ומחט שם הוי העצה היעוצה שלשים יום יפתחו כפשוטו ויראו אם יהיה שכיח בימים הללו ריעותא זו אז ח"ו להעלים עין, וכן צריך לפתוח תמיד כן, ואם באותם שלשים יום לא יהי' נמצא כן אז הוי לא שכיח והיה יכולין לחזור למנהגן שלא לפתוח כלל היכי דפרעי בי' טבחא עכ"ל, ומבואר מזה דאם במשך ל' יום נתברר דלא היה עוד מיעוט המצוי, אז אין צריך לבדוק עוד, וע"ע בשו"ת דברי חיים (סי' ל"ט) הנ"ל.

ז) והנה באופן הא' דשכיח מיעוט שאינו מצוי בכמה עופות ריעותא מבחוץ במקום צומת הגידין אמנם אינו ניכר רק למומחה, כתב בשו"ת קנה בשם הנ"ל דמי שאינו מומחה בבדיקה, אסור לאוכלו עד דיבדוק את העוף ע"י מומחה, אמנם ע"י בשו"ת מנחת יצחק ח"ח (סי' ס"ה) דדעתו דבודאי אין להחמיר, אף מטעם חומרא בעלמא, למי שאינו בקי להבחין בשינוי שאף גדולי בעלי הוראה אינם מבחינים, לומר שמוכרחים לפתוח העופות דוקא ע"י בקי על שינוי, אף דהוי מיעוט שאינו מצוי, ואם אינם עושים כן הוי כהעלמת עין, ומה שיש לומר בזה הוא דכמו דישאל קדושים מחמירים על עצמן ולקדש עצמן במותר להם, צריכין שילמדו ג"כ בקיאות הנ"ל, כדי שידעו מה שלפניהם אם ימצאו שינוי כזו וישאלו שאלה למורה הוראה ע"ש.

ח) והנה כאן במדינת אמעריקא, מעולם לא הי' מיעוט המצוי טריפות של צומת הגידין, אמנם בזמן האחרון, ראינו על כמה עופות ריעותא מבחוץ במקום הצומת הגידין, ובמשך כמה וכמה חדשים עמדנו על המשמר על העופות בבית השחיטה פה קרית יואל, וראינו במשך הזמן, שמצוי הריעותא של צומת הגידין מזמן לזמן, דהיינו שהיה זמן שהיה מצוי הריעותא בכמה אריזות (לאטס בלע"ז), ואף שלא היה חיוב בדיקה בהם בכל עוף מדין מיעוט המצוי, לפי דעת המשכנות יעקב ודעימיה, מ"מ בדקנו את האריזות שהיה מצוי בהם הריעותא הנ"ל, והבדיקה הי' ע"י ראייה ומישוש בכל עוף, ונעשה ע"י מומחין גדולים, שלא תצא מתחת ידינו עוף שיש בו ריעותא מבחוץ וניכר עכ"פ ע"י מומחה, ולחוש למה שכתב בשו"ת קנה בשם ובשו"ת מנחת יצחק הנ"ל, ועפ"י רוב העוף שהיה ניכר בו ריעותא מבחוץ ונבדק אח"כ, מצאנו שהיה נפסק גיד אחד מהצומת הגידין, וכמה פעמים היה בו לקותא, ואח"כ היה כמה שבועות שלא היה מצוי כמעט כלל, וכמה פעמים אח"כ היה בכמה אריזות מיעוט המצוי הריעותא בהצומת הגידין, ואחר העיון בד' הפוסקים הנ"ל ובשו"ת דבר שמואל הנ"ל שכתב וז"ל ובכגון זה אין לדיין אלא מה שענינו רואות לתקן ולגדור במקום שהוא שם עכ"ל, ראינו בראשות כ"ק מרן רבינו שליט"א, לתקן תקנה גדולה כפי המצב כעת, שמצוי כמה פעמים ריעותא בצומת הגידין, שבכל האריזות אף שלא ניכר בהעופות כלל, שום ריעותא מבחוץ, יש לבדוק כל עוף בפני עצמו, דהיינו לחתוך בכל רגל העוף ולבדוק הצומת הגידין, להנצל מחשש הנ"ל.

ובאעה"ח אלול תשס"ט לפ"ק

הק' געציל בערקאוויטש